

Vlaams
Parlement

ingediend op **273** (2014-2015) – Nr. 1
27 februari 2015 (2014-2015)

Voorstel van resolutie

van Güler Turan, Tine Soens en John Crombez

betreffende het Trans-Atlantisch
Handels- en Investeringspartnerschap (TTIP)
en de gevolgen ervan voor Vlaanderen

TOELICHTING

Inleiding

Sinds juli 2013 onderhandelen de Europese Unie (EU) en de Verenigde Staten (VS) over het sluiten van het Trans-Atlantisch Handels- en Investeringspartnerschap (TTIP). Het TTIP wil handelsbarrières (heffingen, niet-tarifaire en technische barrières, beperkingen op vestiging en investeringen enzovoort) verwijderen in een groot aantal economische sectoren om zo de handel in goederen en diensten tussen de EU en de VS te vergemakkelijken en investeringen in elkaars economieën te faciliteren.

Het belang van dit handelsakkoord wordt onmiddellijk duidelijk als we naar de omvang van beide economieën kijken¹. De Trans-Atlantische economie is zo'n 5 biljoen dollar waard en stelt bijna 15 miljoen mensen te werk. De EU vertegenwoordigt maar liefst 23,2% en de VS 21,8% van het globale bbp (bruto binnenlands product). De handel tussen de EU en de VS is goed voor een derde van het globale handelsvolume. Europese bedrijven die gevestigd zijn in de VS draaiden in 2013 een omzet van 119 miljard dollar. Het TTIP, aangevuld met CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement), het vrijhandelsakkoord waarover de Europese Commissie (EC) vorig jaar tot een akkoord kwam met Canada, zou erop neerkomen dat er een sterk economisch partnerschap op poten wordt gezet tussen de EU en Noord-Amerika (minus Mexico), met een verregaande integratie van hun respectieve markten.

Het TTIP wordt aangeprezen als een potentiële 'game changer'. Het akkoord moet het model worden voor alle handelsakkoorden die erop zullen volgen, zowel voor de handelsakkoorden van de EU als die van andere landen en handelsblokken. De bedoeling is dat de Trans-Atlantische afspraken die in het akkoord gemaakt worden, bijvoorbeeld over productnormen, de gouden standaard worden. De lopende onderhandelingen zijn dus wellicht de belangrijkste die de EU ooit heeft gevoerd en zal voeren. In die zin is het debat over het TTIP eveneens een debat over (de toekomst van) het Europese externe handels- en investeringsbeleid en over de beginselen die ten grondslag moeten liggen aan de organisatie van de wereldhandel.

Het is dan ook cruciaal dat de onderhandelingen leiden tot een kwaliteitsvol akkoord dat niet alleen een hefboom is voor jobs, groei en investeringen, maar ook voor duurzame ontwikkeling op sociaal, economisch en ecologisch vlak. Het akkoord moet over de nodige legitimiteit beschikken. Dat betekent dat het geschraagd moet worden door een voldoende groot maatschappelijk draagvlak enerzijds en anderzijds dat het de wetten, instellingen en eigenheid van de bestuursmodellen van beide partners moet respecteren. Het TTIP moet dus dienen om het Europese model van sociale markteconomie te ondersteunen, te bestendigen en te promoten. Dit voorstel van resolutie stelt een aantal initiatieven voor die de Federale Regering kan nemen om de TTIP-onderhandelingen de nodige legitimiteit te geven.

1. Een impactanalyse van het TTIP

Over de gevolgen van het TTIP voor Europa, en dus ook voor België en Vlaanderen, heerst grote onduidelijkheid. Een aantal studies die de EC liet uitvoeren, schat de economische impact van het TTIP positief in². Volgens de meest geciteerde studie,

¹ The Transatlantic Economy 2014, zie: http://transatlantic.sais-jhu.edu/publications/books/TA2014/TA2014_executive_Summary.pdf.

² Deze studies werden uitgevoerd door Ecorys (2009), CEPR (2013), CEPII (2013) en Bertelsmann/IFO (2013).

uitgevoerd door het Centre for Economic Policy Research (CEPR), zou het bbp van de EU tegen 2027 eenmalig met 0,5% oftewel met 120 miljard euro stijgen, hetgeen een Europees gezin van vier personen 545 euro extra zou opleveren³. In Europa zouden er naar schatting netto 400.000 jobs kunnen bijkomen, uitgaande van een verregaande wegwerking van niet-tarifaire handelsbarrières⁴. Over het algemeen suggereren de studies die de EC liet uitvoeren dat het TTIP positieve, maar beperkte economische gevolgen (handel, tewerkstelling, economische groei en inkomens) zal hebben.

Verschillende recente studies namen de studies waarop de EC zich baseert kritisch onder de loep en plaatsten grote vraagtekens bij de gebruikte methodieken, de verkregen resultaten en de manier waarop de EC die interpreteert en presenteert⁵. Wanneer andere onderzoekers de resultaten van die studies interpreteren, blijkt de economische impact van het TTIP alvast niet van die aard om ons uit de crisis te trekken. Volgens het meest optimistische scenario zou binnen tien jaar het besteedbare inkomen per persoon per week met 2,60 euro toenemen, in een meer realistisch scenario met 1,50 euro. De stijging van het Europese bbp met 0,5% komt neer op een jaarlijkse toename van het bbp met slechts een paar honderdsten van een procent. Die beperkte positieve economische effecten laten zich bovendien ten vroegste voelen vanaf 2027. Het is dus onwaarschijnlijk dat dit 'stimuluspakket' de sociale en economische problemen die zich nu voordoen, zal kunnen aanpakken. Uit de CEPR-studie blijkt bovendien ook dat de toename in Trans-Atlantische handel gepaard gaat met een vermindering van handel tussen de EU-lidstaten, waardoor Europese economische integratie wordt tegengewerkt⁶.

Hoewel de studies die in opdracht van de EC werden uitgevoerd onafhankelijk behoren te zijn, kan men zich niet van de indruk ontdoen dat zij via hun vraagstelling, de opzet en het gekozen econometrische model aansturen op de wenselijke conclusie dat het akkoord positief zou zijn voor de EU. Het is opmerkelijk dat deze studies steeds door dezelfde consulentenbureaus worden gemaakt (CEPR, Ecorys enzovoort) en dat zij elkaars resultaten haast altijd valideren (zie hieronder). De veronderstelde positieve economische effecten van het TTIP worden door de EC en haar vertegenwoordigers bovendien regelmatig uitvergroot en verkeerdelijk aan het publiek voorgesteld als zekerheden. Uit een gelekt document van de EC gericht aan de lidstaten, blijkt ook dat zij aangespoord werden om positief te communiceren over het TTIP⁷. Dit alles komt de geloofwaardigheid van en het draagvlak voor de TTIP-onderhandelingen geenszins ten goede.

De studies die de EC aanhaalt, zijn gebaseerd op een model (Computable General Equilibrium of CGE) dat vertrekt vanuit onrealistische veronderstellingen, met onrealistische en misleidende resultaten tot gevolg. Zelfs de Europese Rekenkamer benadrukt dat het CGE-model heel wat beperkingen heeft⁸. Volgens de studie van De Ville en Siles-Brügge⁹ vertrekt dit model vanuit al te optimistische verwach-

³ Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment: An Economic Assessment, London: Centre for Economic Policy Research, maart 2013. Zie: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf.

⁴ Dimensions and Effects of a Transatlantic Free Trade Agreement Between the EU and US, München: IFO Institut, februari 2013. Zie: <http://www.transatlanticbusiness.org/wp-content/uploads/2014/05/dimensions-and-effects-of-a-transatlantic-free-trade-agreement-between-the-eu-and-usa.pdf>.

⁵ Zie bijvoorbeeld deze recente studie van het European Trade Institute (ETUI): Myant, M. & O'Brien, R. (2015). The TTIP's impact: bringing in the missing issue. Zie: <http://www.etui.org/Publications2/Working-Papers/The-TTIP-s-impact-bringing-in-the-missing-issue>.

⁶ Voor meer info, zie: <http://www.madariaga.org/publications/madariaga-papers/892-entre-le-ttip-et-leurope-il-faut-choisirchoosing-between-europe-and-the-ttip>.

⁷ Zie: <http://corporateeurope.org/trade/2013/11/leaked-european-commission-pr-strategy-communicating-ttip>.

⁸ Zie: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR14_02/QJAB14002ENC.pdf.

⁹ Zie: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13563467.2014.983059>.

tingen omtrent de capaciteit van de EU en de VS om handelsbarrières te verwijderen. De onderzoekers noemen het model en de resultaten die het produceert "het managen van fictieve verwachtingen". Het CGE-model staat volgens hen ten dienste van de voorstanders van het TTIP en is onbetrouwbaar. Hun conclusie luidt dat de veronderstelde economische baten zeer onwaarschijnlijk zijn. Een studie van de Austrian Foundation for Development Research komt tot een gelijkaardige conclusie en stelt dat de geschatte economische baten van het TTIP al bij al klein zijn en de sociale kosten substantieel¹⁰.

Wanneer een ander model (United Nations Global Policy Model of GPM) wordt gebruikt dat een aantal onrealistische assumpties zoals het automatisch bereiken van volledige tewerkstelling laat vallen, zijn de gevolgen van het TTIP voor de Europese economie zelfs ronduit negatief¹¹. Volgens de recente studie die Jeronim Capaldo van de Tufts Universiteit van Massachusetts uitvoerde, zouden als gevolg van het TTIP zo'n 600.000 Europese banen verloren gaan, zou het Europese bbp een half procent dalen en de export met 2%. Nederland, Finland en België zijn de grootste verliezers van het TTIP, met een totaal verlies in deze landen van 223.000 jobs. Volgens Capaldo zal het TTIP het aandeel van arbeid in het Europese bbp verder doen afnemen en de financiële instabiliteit doen toenemen.

Tijdens de onderhandelingen zelf is de EC verplicht om opnieuw een effectenbeoordeling te laten uitvoeren, de zogenaamde Trade Sustainability Impact Assessment (TSIA). Uit het eerste voortgangsrapport van de TSIA die uitgevoerd wordt voor het TTIP blijkt dat ook nu gebruik wordt gemaakt van het problematisch gebleken CGE-model¹². Sterker nog, er staat expliciet vermeld dat men zich baseert op de resultaten van de voornoemde CEPR-studie. Dat is niet verwonderlijk, aangezien Ecorys in 2009 een eigen studie heeft uitgevoerd over het TTIP, in opdracht van de EC, waarbij blijkbaar hetzelfde CGE-model werd gebruikt als door de CEPR-studie¹³. Ecorys voert eveneens de TSIA uit voor de multilaterale WTO-onderhandelingen over de handel in diensten (WTO: World Trade Organization). Dat scheidt de indruk dat men te maken heeft met een zichzelf bestendigend systeem, waarin individuele studies elkaars resultaten steeds opnieuw valideren omdat ze vertrekken vanuit dezelfde uitgangspunten en econometrische modellen. De gebruikelijke consulentbureaus weten dat de EC een voorkeur heeft voor het CGE-model en hebben er dan ook direct belang bij om projectvoorstellen in te dienen die zich conformeren aan die voorkeur. In dergelijke omstandigheden is het moeilijk om tot andere dan positieve conclusies te komen.

De tegenstrijdige resultaten van de intussen talrijke onderzoeken naar de impact van het TTIP en de misleidende communicatie errond bemoeilijken het maatschappelijke debat. Bovendien werd er tot op heden geen onderzoek gedaan naar de gevolgen van het TTIP voor België of de deelstaten. In die omstandigheden kan nooit een voldoende groot draagvlak ontstaan voor het TTIP. Het is de taak van de Federale Regering en de deelstaatregeringen om ervoor te zorgen dat de Belgische bevolking op de hoogte is van de impact die het TTIP zal hebben. De overheden dienen daarom in overleg te treden om een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren dat een voldoende betrouwbare inschatting maakt van de gevolgen van het TTIP voor onze economie en maatschappij. Dat onderzoek dient op een meer evenwichtige basis te gebeuren dan het onderzoek dat werd uitgevoerd in opdracht van de EC. Dat betekent dat het zich niet mag laten leiden door (enkel) het econometrische CGE-model, maar ook inzichten uit andere econometrische modellen

¹⁰ Zie: http://www.guengl.eu/uploads/plenary-focus-pdf/ASSESS_TTIP.pdf.

¹¹ Zie: <http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTTIP.pdf>.

¹² Zie: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152512.pdf.

¹³ Idem. De Ecorysstudie werd reeds vermeld in voetnoot 2. Zie ook de studie vermeld onder voetnoot 7 voor een kritiek van deze en andere studies.

incorporeert en evenveel aandacht besteedt aan de voordelen van regulering als aan de kosten van non-tarifaire handelsbarrières.

De Federale Regering en de deelstaatregeringen dienen ook het engagement aan te gaan om de parlementen blijvend en proactief te informeren over de TTIP-onderhandelingen en met hen hierover in debat te gaan. Dat debat dient te gebeuren in het kader van een ruimer debat over de Belgische houding ten aanzien van het (externe) handels- en investeringsbeleid van de EU, waarvoor de Commissie Juncker in 2015 nieuwe beleidsvoorstellen zal formuleren¹⁴, en dient de draad op te nemen van het parlementaire debat over de Belgische-Luxemburgse bilaterale investeringsakkoorden dat in de vorige legislatuur werd gevoerd, maar niet werd afgerond. In dat verband heeft de minister van Buitenlandse Zaken zich er overigens toe verbonden de Kamer en de Senaat te vatten met een nieuwe modeltekst voor BLEU-investeringsakkoorden, waaruit onder andere de visie van de regering zou moeten blijken op de plaats die fundamentele arbeids- en milieunormen in deze akkoorden moeten krijgen (BLEU: Belgisch-Luxemburgse Economische Unie).

2. Volledige transparantie op Europees niveau

Sinds het begin van de TTIP-onderhandelingen in juli 2013 klinkt de kritiek over het gebrek aan transparantie steeds luider. In een resolutie van mei 2013 had het Europees Parlement nochtans duidelijk aangegeven dat de onderhandelingen zo transparant en participatief mogelijk moesten verlopen¹⁵.

Tot voor kort ontving het Europees Parlement de conceptuele onderhandelingsteksten en de positieteksten van de EU wel, maar kon het de positie van de VS en de geconsolideerde onderhandelingsteksten enkel consulteren in zogenaamde 'leesruimtes', waar slechts een aantal parlamentsleden toegang toe hadden. Als onderdeel van haar inspanningen om een grotere transparantie aan de dag te leggen met betrekking tot de TTIP-onderhandelingen, verleent de EC nu toegang aan alle parlamentsleden. Het dient te worden opgemerkt dat ook de regeringen slechts toegang hebben tot de onderhandelingsdocumenten via de leesruimtes.

De kritiek op het gebrek aan transparantie klonk zo luid dat de Europese ombudsvrouw, Emily O'Reilly, op 29 juli 2014 een onderzoek opende naar vermeend wanbeheer door de EC en het niet nakomen van verplichtingen in verband met het respecteren van het Handvest van de Grondrechten. Onder andere als gevolg van dat onderzoek en in lijn met Junckers voornemen om transparanter te werken, gaf de Europese commissaris voor Handel, Cecilia Malmström, op 7 januari 2015 een aantal voorstellen van de EC met betrekking tot het TTIP vrij¹⁶. Dat was een belangrijke stap naar meer transparantie, maar er is meer nodig. Dat vindt ook O'Reilly: "US resistance to publishing certain TTIP documents is not in itself sufficient to keep them from the European public. The Commission has to ensure at all times that exceptions to the EU citizens' fundamental right to get access to documents are well-founded and fully justified."¹⁷.

De geheimhouding van de onderhandelingsdocumenten is ondemocratisch en verhindert het voeren van een grondig en onderbouwd maatschappelijk debat. De vertegenwoordigers van de federale en deelstaatregeringen dienen daarom in Europese instellingen zoals de Europese Raad te pleiten voor volledige trans-

¹⁴ Opgenomen in het werkprogramma van de EC voor 2015. Zie: http://ec.europa.eu/atwork/key-documents/index_en.htm.

¹⁵ Resolutie van het Europees Parlement van 23 mei 2013 over de handels- en investeringsbesprekingen van de EU met de Verenigde Staten van Amerika. Zie: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0227+0+DOC+XML+V0//NL>.

¹⁶ Zie: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230>.

¹⁷ Zie: <http://www.ombudsman.europa.eu/en/press/release.faces/en/58669/html.bookmark>.

parantie en het vrijgeven van belangrijke onderhandelingsdocumenten aan het publiek.

3. Nivellering van normen

Het eerste, klassieke, maar zeker niet belangrijkste doel van de onderhandelingen is het verder verlagen van de handelstarieven. Maar aangezien deze tarifaire handelsbarrières aan beide kanten van de oceaan al erg laag zijn, focussen de TTIP-onderhandelingen vooral op de zogenaamde niet-tarifaire handelsbarrières. Voor de goederenhandel gaat dat dan over technische en fytosanitaire handelsbarrières die voortvloeien uit wetgeving die betrekking heeft op zaken zoals consumenten- en milieubescherming, product- en voedselveiligheid, dierenwelzijn en de bescherming van de volksgezondheid. Het gaat dus in het merendeel van de gevallen niet over het afbouwen van protectionisme, maar over de convergentie van voorzorgsmaatregelen die schade aan mens, consument, milieu en dieren moeten verhinderen. Die maatregelen weerspiegelen democratisch tot stand gekomen normen op basis van wat onze samenleving belangrijk vindt vanuit sociaal, milieu-, veiligheids- of moreel oogpunt. De verschillende aanpak die de EU en de VS hanteren voor het vaststellen van technische, gezondheids-, milieu- en andere normen vertaalt zich in een verschillend niveau van bescherming. De wetgeving op chemische substanties is bijvoorbeeld strenger in de EU, terwijl de regulering van de financiële sector strenger is in de VS. De discussie rond het voorzorgsbeginsel toont aan dat de verschillen tussen de regelgevingskaders van de EU en de VS in grote mate het gevolg van cultuurverschillen op juridisch en politiek vlak zijn. Die verschillen zijn bovendien zeer groot en beslaan domeinen die van wezenlijk belang zijn voor de bescherming van de volksgezondheid en het milieu, zoals voedselveiligheid en informatie aan consumenten.

Een rapport dat de studiedienst van het Europees Parlement opstelde voor de Europese Milieucommissie toont aan dat voor heel wat domeinen de regelgevingsmodellen van beide partijen substantiële verschillen vertonen¹⁸. De studie stelt vast dat de regelgevingsintensiteit in het algemeen hoger ligt in de EU. Niet alle milieu- en gezondheidsrisico's die de EU onderkent, worden ook door de VS onderkend. Waar beide partners dezelfde risico's identificeerden, pakten zij deze niet altijd op dezelfde manier aan. Waar de EU veelal verplichtingen oplegde aan producten, werkten de VS met vrijwillige standaarden. De studie besluit dan ook dat het Europees Parlement bijzondere aandacht zou moeten besteden aan de politieke en juridische analyse van de desbetreffende artikelen van het akkoord om de regelgevingsautonomie en beleidsruimte van de EU en haar lidstaten te vrijwaren. Wat betreft genetisch gemodificeerde gewassen vraagt de studie zich af of het niet beter is om die uit het akkoord weg te laten zodat de striktere normen van de EU niet zouden worden ondergraven.

Een convergentie van regelgeving vergemakkelijkt het handelsverkeer en doet de kosten dalen voor ondernemingen om producten in de EU en de VS op de markt te brengen. Die convergentie kan gebeuren via harmonisatie, waarbij de VS zich bekeert tot het EU-model of omgekeerd. Een dergelijke harmonisatie is politiek zo goed als onhaalbaar en nu lijkt het erop dat het de bedoeling is om de verschillen in regulering weg te werken via het principe van 'wederzijdse erkenning', waarbij regelgeving die van toepassing is in de EU ook geldt in de VS en vice versa. Men vertrekt dus vanuit de veronderstelling dat wanneer een product of dienst toegelaten wordt in de VS, het ook de toestemming moet krijgen om in Europa op de markt te worden gebracht en omgekeerd.

¹⁸ Zie hierover verschillende studies uitgevoerd in opdracht van het Europese comité leefmilieu: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/544564/EXPO_BRI%282015%29544564_EN.pdf.

Er zijn een aantal gevaren verbonden aan de aanvaarding van het principe van de wederzijdse erkenning. In het algemeen kan gesteld worden dat de Europese welvaartsstaten ambitieuzere normen hebben en dus 'duurder' zijn dan de VS. Het systeem van wederzijdse erkenning dreigt onze normen aan te tasten, zij het op een onrechtstreekse manier. Ten eerste zullen Europese bedrijven lobbyen om onze regelgeving aan te passen aan de 'goedkopere' Amerikaanse regelgeving. Ten tweede zal het aanvaarden van het principe van wederzijdse erkenning van de VS een quasilidstaat van de interne markt maken. Dat betekent dat onze bedrijven zullen moeten concurreren met Amerikaanse bedrijven, die aan minder strenge en dus goedkopere arbeids- en milieunormen gebonden zijn.

De EC stelt dat het uitgesloten is dat er geraakt wordt aan het hoge niveau van bescherming dat de Europese regels bieden. Dat is echter niet vanzelfsprekend, aangezien elke partij eerder geneigd is om haar niveau van bescherming als het meest wenselijke te beschouwen. Onderhandelingen leiden er gewoonlijk toe dat beide partijen toegevingen doen om elkaar ergens in het midden te kunnen vinden. De doelstelling om zowat de helft van de verschillen in regelgeving weg te werken, is bovendien zo ambitieus dat het haast ondenkbaar is dat dat kan gebeuren zonder enige verlaging van bescherming.

De belofte van de EC dat bestaande normen niet zullen worden afgezwakt, is ook misleidend, aangezien heel wat normen pas vastgesteld zullen worden bij de tenuitvoerlegging van bestaande wetgeving (bijvoorbeeld REACH of Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemical Substances) of bij het aannemen van nieuwe wetten (bijvoorbeeld inzake klonen). Eveneens problematisch is dat, gezien de aanzienlijke verschillen tussen beide regelgevingskaders, de ambitieuze doelstelling om de helft van deze verschillen weg te werken an sich kan leiden tot een afzwakking van toekomstige EU-normen.

Om een nivellering van normen naar beneden te vermijden, maar wellicht ook omdat de gevestigde belangen groot zijn, pleitte Europees commissaris voor Handel, Cecilia Malmström, ervoor om domeinen waarop grote verschillen bestaan tussen de Europese en de Amerikaanse regelgeving, zoals genetisch gemanipuleerd voedsel en hormoonvlees, uit te sluiten van de onderhandelingen¹⁹. Dat gebeurde ook al voor de landbouwsubsidies, de luchtvaart, de regulering van de financiële sector en zal wellicht ook met de audiovisuele sector gebeuren. Die strategie verkleint de reikwijdte en de impact van het TTIP, maar is voor heel wat domeinen de enige manier om het bestaande beschermingsniveau te handhaven.

De VS heeft ook een voorstel over normen omtrent elektronische handel en gegevensstromen op de onderhandelingstafel gelegd, waardoor issues als netneutraliteit en privacy- en databescherming ter discussie komen te staan. Die domeinen zijn niet opgenomen in het onderhandelingsmandaat van de Europese Commissie en vallen onder het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. De TTIP-onderhandelingen zijn niet het juiste forum om te discussiëren over of nieuwe normen af te spreken omtrent netneutraliteit, privacy- en gegevensbescherming. Hoe dan ook zijn er harde garanties nodig dat het TTIP de netneutraliteit niet aantast en het recht op privacy en databescherming respecteert.

De EC moet minimaal het Europese *acquis communautaire* aanhouden en ervoor zorgen dat het TTIP in geen geval afbreuk doet aan de Europese arbeidsvoorwaarden of de huidige graad van consumentenbescherming. Wat betreft voedselveiligheid en consumentenbescherming moet het voorzorgsprincipe gehand-

¹⁹ Toespraak van 11 december 2014, zie: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/december/tradoc_152942.pdf.

Toespraak van 20 januari 2015, zie: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153054.doc%20web.pdf.

haafd worden. Meer specifiek voor voedselveiligheid is de invoer van vlees dat met hormonen of bepaalde biotechproducten werd behandeld, uitgesloten. Sanitaire en fytosanitaire normen voor genetisch gemanipuleerde organismen mogen geenszins afgezwakt worden. Vlees dat genetisch gemanipuleerd, gekloond of behandeld werd met hormonen of chloor moet geweerd worden van de Europese markt. Ten slotte moeten de culturele diversiteit en audiovisuele sector van de EU beschermd worden.

De onderhandelaars focussen zich vooral op het wegwerken van niet-tarifaire handelsbarrières, terwijl het nog niet duidelijk is of dat wel een positieve economische impact zal hebben. Een veel grotere uitdaging ligt echter in het creëren van een gelijk speelveld door marktfaaling in een groot aantal domeinen weg te werken, denk maar aan klimaatbeleid, arbeidsrechten en sociale bescherming, belastingconcurrentie, financiële regulering enzovoort. De EU moet erop toezien dat ze niet afstevent op een wederzijdse erkenning van normen naar beneden en meer inspanningen leveren om een harmonisering naar boven toe te realiseren.

Vrijhandel heeft voordelen, maar daar moeten voorwaarden aan worden gekoppeld zodat ons internationaal handelsbeleid een hefboom wordt voor duurzame ontwikkeling en de promotie van mensenrechten, waardig werk en sociale bescherming. Idealiter zouden de TTIP-onderhandelingen dus niet enkel een gelijk speelveld moeten creëren, maar dat speelveld ook naar een hoger niveau moeten tillen. Het TTIP mag geen 'race to the bottom' veroorzaken, maar moet een 'race to the top' op gang brengen. Als de focus verschuift naar opwaartse nivellering, dan kunnen de onderhandelingen ook verbreed worden zodat bijvoorbeeld de ratificatie door de betrokken partijen van de ILO-verdragen (ILO: International Labour Organization) of van het klimaatakkoord dat dit jaar in Parijs zal worden gesloten, er deel van kunnen uitmaken.

4. ISDS-clausule in het TTIP?

Het investeringsgeschillenbeslechtsmechanisme oftewel investor-to-state dispute settlement (ISDS) is het meest controversiële punt van de TTIP-onderhandelingen. Het ISDS is nochtans niet nieuw en werd de voorbije decennia in talloze handelsakkoorden opgenomen. De oorspronkelijke bedoeling van het ISDS-mechanisme was echter om buitenlandse investeringen in regio's met zwakke gerechtelijke systemen en dito overheden te beschermen in geval van onteigening of nationalisering. In de praktijk ging het veelal om westerse investeringen in ontwikkelende landen.

Intussen is het toepassingsgebied van ISDS uitgebreid naar 'indirecte onteigeningen' van toekomstige bedrijfswinsten, waardoor bepaalde overheidsregulering de facto gelijkgesteld wordt met het onteigenen van private eigendom. Het ISDS-mechanisme stelt buitenlandse bedrijven en investeerders dus in staat om landen voor extraterritoriale arbitragepanels te dagen die volledig los staan van de nationale rechtssystemen en bemand worden door internationale advocatenkantoren. In deze panels kunnen zij compensatie eisen voor regelgeving en beleidsmaatregelen waarvan zij menen dat die hun winsten zouden kunnen aantasten. In de praktijk zijn het vaak multinationals die dergelijke rechtszaken aanspannen.

Bekende voorbeelden van ISDS-zaken betreffen wetgeving rond de lozing van giftige stoffen (Renco versus Peru), het verhogen van de minimumlonen (Veolia versus Egypte), antirookmaatregelen (Philip Morris versus Uruguay en Australië), toegang tot betaalbare geneesmiddelen (Eli Lilly versus Canada), de regulering van steenkoolcentrales en het uitdoofbeleid van kerncentrales (Vattenfall versus Duitsland) enzovoort. Uit een onderzoek van Friends of the Earth naar 127 ISDS-zaken waarbij EU-lidstaten betrokken waren, blijkt dat in 60% van de gevallen de

lidstaten werden aangeklaagd voor milieuwetgeving²⁰. In 62 van de 127 gevallen (48%) zijn de bedragen van de gevraagde compensaties bekend. Deze varieerden van 65.000 tot 10 miljard euro. In totaal werd in deze rechtszaken voor 30 miljard euro aan compensaties gevraagd. In 14 (11%) zaken weet men dat lidstaten compensaties moesten betalen, in totaal goed voor 3,5 miljard euro.

ISDS is dus een lucratieve bezigheid voor de betrokken bedrijven, maar ook voor de gespecialiseerde advocatenkantoren die deelnemen aan ISDS-zaken en die als arbiter in de ISDS-panels zetelen. Zij ontvangen immers hoge commissies van hun klanten. Uit onderzoek van Corporate Europe Observatory en het Transnational Institute blijkt dat het steeds dezelfde advocatenkantoren zijn die in ISDS-zaken betrokken zijn²¹. Daarbij valt het vaak voor dat zij afwisselend fungeren als arbiter en raadgever. In het merendeel van de zaken die Corporate Europe Observatory en het Transnational Institute bestudeerden, kwamen de arbiters uit een selecte lijst van vijftien namen. Dat wekt de indruk van belangenvermenging.

Sommige van de betrokken advocatenkantoren promoten ISDS als een van hun specialiteiten via speciaal hieraan gewijde brochures. Het zogenaamde BIT-hopping behoort tot de technieken die ze toepassen en aanprijzen. Dat komt erop neer dat het advocatenkantoor het bilaterale investeringsakkoord opzoekt dat de meest lakse en vage clausules heeft om dat vervolgens te gebruiken als juridische basis voor het aanklagen van bepaalde wetgeving die een land doorvoerde. Haalt men bakzeil, dan gaat men over naar het volgende akkoord om de wetgeving in kwestie opnieuw aan te vallen. Het feit dat er een uitspraak is geweest tegen de claim doet er niet toe. Bedrijven die dergelijke rechtszaken niet kunnen betalen, kunnen eventueel een beroep doen op derdepartijfinanciering. Een derde partij financiert dan de rechtszaak in ruil voor een percentage van de verkregen compensatie. Corporate Europe Observatory en het Transnational Institute melden dat er zelfs sprake is van speculatieve praktijken in de vorm van derivaatproducten van dergelijke derdepartijfinanciering.

Bovendien kan men stellen dat het ISDS ondemocratisch is, aangezien de ISDS-panels niet gegrond zijn in de nationale rechtssystemen. Via ISDS beschikken grote multinationals over een extra rechtsmiddel om de overheid aan te klagen. De gewone burger heeft hier geen toegang toe en zou het zich sowieso niet kunnen veroorloven; kleine en middelgrote bedrijven trouwens ook niet. Dat raakt aan het gelijkheidsbeginsel. De ISDS-zaken zijn ook niet openbaar en verlopen in een sfeer van geheimzinnigheid.

Aangezien bijna alle wetgeving in meer of mindere mate invloed heeft op private belangen, vormt het ISDS-mechanisme een gevaar voor de regelgevingsautonomie van de EU, de lidstaten en de regionale en lokale overheden. Via het ISDS-mechanisme kunnen overheden ertoe gedwongen worden om grote sommen belastinggeld te betalen aan multinationals wanneer zij regelgeving invoeren die nochtans in het belang van hun bevolking is. Zo worden zij ervan weerhouden om inspanningen te leveren om burgers en milieu te beschermen. Dat kan rechtstreeks gebeuren, wanneer een investeerder een overheid aanklaagt, maar ook onrechtstreeks, wanneer een overheid een bepaalde maatregel niet neemt uit angst voor een rechtszaak. Een rechtszaak via het ISDS-mechanisme kan de schatkist duur te staan komen, waardoor de mogelijkheid van een rechtszaak an sich overheden ertoe kan aanzetten om bepaalde regelgeving niet door te voeren, af te zwakken of uit te stellen. Dat dergelijke preventieve, regelgevende zelfcensuur wel degelijk plaatsvindt, bewijst de beslissing van Nieuw-Zeeland om de invoering van wetgeving die tabaksproducenten verbiedt hun merknaam op sigarettenpakjes te zetten,

²⁰ Zie: http://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/hidden_cost_of_eu_trade_deals_1.pdf.

²¹ Zie: <http://corporateeurope.org/sites/default/files/publications/profitting-from-injustice.pdf>.

uit te stellen tot na de uitspraak in het geschil tussen Philip Morris en Australië over dezelfde regelgeving.

In heel wat ISDS-cases kunnen de belangen van de bevolking lijnrecht tegenover die van multinationals komen te staan. De kritiek op het ISDS-mechanisme is dan ook fors en lijkt zijn hoogtepunt te bereiken nu het er naar uitziet dat ook in het grootste handels- en investeringsakkoord ooit een ISDS-clausule opgenomen zal worden. Op vraag van de lidstaten en na grote druk uit het middenveld, organiseerde de EU een publieke consultatie over de opname van het ISDS-mechanisme in het TTIP²². Die liep van 27 maart tot 13 juli 2014 en kreeg een overweldigende respons van zo'n 150.000 inzendingen, waarvan de overgrote meerderheid zeer negatief was ten aanzien van ISDS. Het rapport met de resultaten werd pas op 13 januari 2015 vrijgegeven. De Europese commissaris voor Handel, Cecilia Malmström, concludeerde uit het rapport dat er een "enorme scepsis bestaat tegenover het ISDS-instrument".

Canada en de EU klopten in september 2014 af op CETA, een bilateraal handelsakkoord met daarin een ISDS-mechanisme. Dat doet vermoeden dat de EC weinig graten ziet in de opname van een ISDS-clausule in het TTIP en mogelijk ook in andere akkoorden waarover onderhandelingen lopen. Het CETA kan beschouwd worden als een voorafname van de Commissie op het debat over ISDS, aangezien het ISDS-mechanisme en de problemen die het met zich meebrengt identiek zijn voor het CETA en het TTIP. Mogelijk liggen ook in andere onderhandelingen ISDS-clausules op tafel.

In wezen is dit sluipende besluitvorming die moet worden tegengegaan. Er moet plaats worden gegeven aan een ruim debat over ISDS in het TTIP in het bijzonder en ISDS in Europese handelsakkoorden en nationale investeringsakkoorden in het algemeen. In tegenstelling tot wat de EC en haar vertegenwoordigers vaak beweren, is de opname van ISDS in het TTIP nog geen verworven zaak. De EC haalt vaak het argument aan dat ze niet anders kan, omdat het onderhandelingsmandaat dat ze van de lidstaten kreeg, zegt dat ze over ISDS moet onderhandelen. Quod non. Volgens het mandaat kan een ISDS-clausule enkel worden opgenomen na consultatie van de lidstaten, indien de regelgevingsautonomie van de lidstaten en de EU is gegarandeerd en op voorwaarde dat het akkoord voldoende gebalanceerd is²³.

In zijn speech voor het Europees Parlement van 22 oktober 2014 zei kersvers Commissievoorzitter Juncker dat het ISDS-mechanisme zou sneuvelen indien het de toets van het EU-recht en de beginselen van de rechtsstaat niet zou weerstaan²⁴. Het is positief dat Juncker vraagtekens plaatst bij de wenselijkheid en vorm van een ISDS-mechanisme in het TTIP.

Op haar bijeenkomst van 18 december 2014 besliste de Europese Raad dat "de EU en de VS alles in het werk moeten stellen om de onderhandelingen over een ambitieuze, alomvattende en voor beide partijen voordelige TTIP-overeenkomst uiterlijk eind 2015 af te ronden.". Deze tijdslimiet maakt een breed en grondig debat over het TTIP en het ISDS-mechanisme onwaarschijnlijk. Bovendien geven de regeringsleiders de indruk dat ze snelheid boven resultaat verkiezen en dat ze bereid zijn het handelsakkoord te sluiten tegen om het even welke prijs. Dat gaat in tegen het voornemen van de EC, onder leiding van Jean-Claude Juncker, om tot

²² Zie: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1234>.

²³ Zie: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/en/pdf>.

²⁴ Zie: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-705_nl.htm.

“een redelijk en evenwichtig handelsakkoord” te komen, “in een geest van wederzijdse en wederkerige voordelen en transparantie”²⁵.

Een ander argument dat men vaak hoort om de opname van ISDS te verdedigen, is dat de VS geen akkoord zullen willen sluiten indien het een dergelijke clausule niet zou bevatten. Dat is niet juist. Ook binnen de VS woedt hierover een hevig debat. President Obama kan zelfs niet rekenen op de volledige steun van zijn eigen partij voor de opname van ISDS in vrijhandelsakkoorden. ISDS was namelijk een van de redenen waarom Harry Reid en Nancy Pelosi, respectievelijk fractievoorzitter in de Senaat en het Huis van Afgevaardigden, hebben opgeroepen om Obama een verregaande autoriteit toe te kennen om het TTIP te onderhandelen zonder dat het Amerikaanse Congres zich in de onderhandelingen kan inmengen. Ook bij opinie-makers en denktanks is men niet overtuigd van het nut van ISDS. Zo stelde Daniel Ikenson, een onderzoeker van het Cato-instituut, een conservatieve, Amerikaanse denktank, dat ISDS overbodig en onredelijk is en niet bijdraagt tot het liberaliseren van handel²⁶. Volgens hem is het zelfs tegenstrijdig met het principe van de vrijhandel, omdat het in wezen neerkomt op een subsidie aan bedrijven die niet competitief zijn.

Rekening houdend met het voorgaande is het dan ook wenselijk dat België voor zichzelf alvast nagaat of het ISDS-mechanisme de toets van het EU-recht en de beginselen van de rechtstaat doorstaat en daar ook een standpunt over inneemt zonder dit afhankelijk te maken van de toets van de EU.

5. Een akkoord gedreven door de belangen van de bedrijfswereld?

Indien het TTIP zijn ambitie om een instrument voor groei, jobs, investeringen en duurzame ontwikkeling te zijn, wil waarmaken, dan moeten de voordelen evenwichtig worden gespreid en dienen de belangen van de verschillende groepen in de maatschappij in rekening te worden gebracht. Een vaak gehoorde kritiek is dat de onderhandelaren zich vooral laten drijven door de belangen van de bedrijfswereld en lobbygroepen.

Die kritiek blijkt niet ongegrond te zijn. Volgens gegevens die de EC in september 2013 vrijgaf, vonden er in de aanloop naar de onderhandelingen zo'n 130 vergaderingen plaats met stakeholders. In 93% van de gevallen waren bedrijfs- en sectororganisaties de gesprekspartners. De rest van het middenveld werd amper betrokken. In januari 2014 legde Corporate Europe Observatory de hand op 44 verslagen van het Directoraat-generaal Handel van de EC over ontmoetingen met de bedrijfswereld. Daarvan werden er 39 gecensureerd en van sommige documenten werd zelfs de volledige inhoud onleesbaar gemaakt.

Niet alleen het aantal contacten tussen de EC en lobbyisten wekt de indruk dat de onderhandelingen gedreven worden door bedrijfsbelangen. Ook de output wekt vaak die indruk. Dat blijkt uit een vergelijking tussen de standpunten over ISDS van lobbygroepen zoals BusinessEurope, de Transatlantic Business Council en de Bundesverband der Deutschen Industrie enerzijds en de voorstellen van de EC voor de hervorming van het ISDS-systeem anderzijds²⁷. De gelijkenissen zijn opvallend en het is dan ook niet verwonderlijk dat het voorstel om in het kader van de TTIP-onderhandelingen een orgaan voor samenwerking op het vlak van regelgeving

²⁵ Juncker, Jean-Claude, “Een nieuwe start voor Europa: mijn agenda voor banen, groei, billijkheid en democratische verandering: politieke beleidslijnen voor de volgende Europese Commissie”, p. 10. Zie: http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_nl.pdf.

²⁶ Zie: <http://www.cato.org/publications/free-trade-bulletin/compromise-advance-trade-agenda-purge-negotiations-investor-state>.

²⁷ Zie: <http://corporateeurope.org/sites/default/files/annex-com-business-isds-reform.pdf>.

op te richten voor onrust zorgt²⁸. Dat orgaan zou toezien op de uitvoering van de delen van het akkoord die betrekking hebben op de convergentie van regelgeving en aanbevelingen doen aan de besluitvormingsorganen. Daarbij zouden werkgroepen bestaande uit vertegenwoordigers van belangengroepen zoals de bedrijfs wereld, consumentenorganisaties en vakbonden input en feedback kunnen geven. De vrees bestaat dat opnieuw de bedrijfs wereld het meest zou worden gehoord.

Dat kan niet het resultaat zijn dat de lidstaten voor ogen hadden toen ze de EC het mandaat gaven om te onderhandelen over het TTIP. Zoals Commissievoorzitter Juncker al zei, dient het TTIP een evenwichtig akkoord te zijn. Dat geldt niet alleen voor de balans tussen de respectieve belangen van de EU en de VS, maar ook tussen de verschillende belangen binnen de respectieve Europese en Amerikaanse samenlevingen. Dat impliceert dat belangengroepen zoals vakbonden en middenveldorganisaties inspraak krijgen in de besluitvorming en dus in de organen die het akkoord zal voorzien.

Güler TURAN
Tine SOENS
John CROMBEZ

²⁸ Zie: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151622.pdf en http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/october/tradoc_151822.pdf.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

- 1° de verregaande economische en maatschappelijke gevolgen die het TTIP (Trans-Atlantisch Handels- en Investeringspartnerschap) en de ISDS-clausule (ISDS: investor-to-state dispute settlement) die daarin zou worden opgenomen, kunnen hebben voor Europa, haar lidstaten en dus ook voor België en haar deelstaten;
- 2° de intentie van de EU (Europese Unie) en de VS (Verenigde Staten) om het TTIP-akkoord als model te laten gelden voor toekomstige handels- en investeringsakkoorden;
- 3° de nadruk in de TTIP-onderhandelingen op de convergentie van regelgeving en dus op wetten betreffende het beschermingsniveau van milieu, volksgezondheid en sociale rechten;
- 4° de grote verschillen tussen de Europese en Amerikaanse regelgeving inzake belangrijke domeinen zoals arbeidsvoorwaarden, sociale bescherming, voedselveiligheid, milieu en klimaat, de financiële sector, informatie aan consumenten en de bescherming van privacy en persoonsgegevens;
- 5° het voornemen van de Vlaamse Regering om in internationale handelsakkoorden te ijveren voor respect voor arbeids- en milieunormen, zoals geformuleerd in het Vlaamse regeerakkoord;
- 6° het feit dat de VS zes van de acht fundamentele conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie nog niet heeft geratificeerd en ook inzake de ratificatie van multilaterale milieuakkoorden een achterstand heeft tegenover de EU;
- 7° de resultaten van het onderzoek dat de Europese ombudsvrouw, Emily O'Reilly, liet uitvoeren naar vermeend wanbeheer door de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie en haar daaropvolgende oproep tot grotere transparantie;
- 8° de vooringenomenheid en eenzijdige benadering van de impactstudies die de Europese Commissie liet uitvoeren;
- 9° het feit dat de EU en de VS twee volwassen democratieën zijn met hun eigen politieke bestel en dus met hun eigen beslissingsrecht inzake wie wel en wie geen toegang mag krijgen tot onderhandelingsdocumenten;
- 10° het feit dat de EU en de VS over volwassen en robuuste rechtssystemen beschikken die niet discrimineren ten aanzien van buitenlandse investeerders;
- 11° de mogelijkheid dat de opname van een ISDS-clausule in het TTIP-akkoord het soevereine, democratische recht van de EU, haar lidstaten en regionale en lokale autoriteiten om regelgeving door te voeren die in het belang is van haar burgers, zou kunnen schenden;
- 12° het in de vorige legislatuur opgestarte, maar nog niet afgeronde debat over de toekomst van bilaterale investeringsakkoorden van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) en de plaats die fundamentele arbeids- en milieunormen daarin moeten krijgen;
- 13° het onderhandelingsmandaat dat expliciet stelt dat publieke diensten en goederen geen onderdeel uitmaken van de onderhandelingen;
- 14° het feit dat het gebruik van positieve verbintenissenlijsten in de onderhandelingen over diensten een betere garantie geeft op het behoud van de beleidsruimte van overheden;
- 15° het voornemen van de onderhandelingspartners om tot een akkoord te komen dat de nodige kansen creëert voor kmo's;

- 16° het feit dat de Europese markt van openbare aanbestedingen openstaat voor internationale concurrentie, terwijl Amerikaanse overheidsopdrachten meestal gebonden zijn aan 'Buy American'-clausules en dus niet openstaan voor internationale concurrentie;
 - 17° het grote potentieel van de interneteconomie, de uitdrukkelijke interesse van Amerikaanse bedrijven hierin in het kader van het TTIP, de link met persoonsgegevens en hun economische waarde, de Europese gehechtheid aan een hoog beschermingsniveau van privacy en persoonsgegevens, het feit dat privacy en databescherming uit de onderhandelingen werden gesloten en de Europese gehechtheid aan het principe van netneutraliteit;
 - 18° het onderhandelingsmandaat dat expliciet stelt dat de ISDS-clausule slechts in het TTIP kan worden opgenomen na consultatie van de lidstaten, indien de regelgevingsautonomie van de lidstaten en de EU is gegarandeerd en op voorwaarde dat het akkoord voldoende gebalanceerd is;
 - 19° dat in de onderhandelingen over het vrijhandelsakkoord tussen de VS en Australië werd beslist dat de opname van een ISDS-clausule enkel mogelijk is mits toestemming van beide partijen en dit precedentswaarde heeft voor de TTIP-onderhandelingen;
- vraagt de Vlaamse Regering:
- 1° erop toe te zien dat het TTIP een hefboom is voor duurzame ontwikkeling in Europa en daarbuiten via de creatie van duurzame groei en jobs en het uitdragen van het Europese socio-economische model dat marktfalingen corrigeert en publieke goederen en diensten garandeert;
 - 2° erop toe te zien dat de mogelijkheid van overheden om publieke diensten en goederen te garanderen wel degelijk gevrijwaard wordt en dat er dus geen verbintenissen worden aangegaan die deze mogelijkheid via een omweg zouden kunnen beperken;
 - 3° erop toe te zien dat de economische impactstudie die de FOD Economie (FOD: Federale Overheidsdienst) voorbereidt een onafhankelijke, multidisciplinaire studie wordt die een voldoende betrouwbare en realistische inschatting maakt van de economische en maatschappelijke impact van het TTIP op Vlaanderen;
 - 4° transparant te communiceren over de resultaten van de nog uit te voeren en bestaande studies, over de lopende onderhandelingen en over de standpunten die Vlaanderen en België daarin innemen;
 - 5° er bij de Federale Regering op aan te dringen om de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie aan te manen om nog meer werk te maken van transparantie;
 - 6° de Europese Commissie en de VS eraan te herinneren dat de EU een eigen politiek bestel met eigen regels heeft en dat het bijgevolg niet aan de VS toekomt om in de interne beraadslaging binnen de EU te interveniëren door de EU te dicteren wie wel en wie geen toegang kan krijgen tot de onderhandelingsdocumenten;
 - 7° de Europese Commissie en de VS te herinneren aan het feit dat beide partners over volwassen en robuuste rechtssystemen beschikken, die niet discrimineren ten aanzien van buitenlandse investeerders en hen er ook op te wijzen dat het TTIP er niet toe mag leiden dat buitenlandse, veelal kapitaalkrachtige, transnationale investeerders een bevoorrechte toegang krijgen tot bijkomende rechtsmiddelen;
 - 8° er streng op toe te zien dat de Europese Commissie bepaalde belangengroepen niet bevoordeelt ten koste van andere;
 - 9° erop toe te zien dat de onderhandelingspartners de nodige aandacht besteden aan het hoofdstuk gewijd aan kmo's en dat het akkoord daadwerkelijk nieuwe kansen creëert voor kmo's;

- 10° erop toe te zien dat het TTIP-akkoord ertoe leidt dat Europese bedrijven toegang krijgen tot de openbare aanbestedingen van Amerikaanse overheden, zonder dat dit er echter toe leidt dat overheden de mogelijkheid wordt ontzegd om voorrang te geven aan goederen en diensten die bijdragen tot de bescherming van het milieu en arbeidsnormen en sociale vooruitgang;
- 11° te verzekeren dat middenveldorganisaties en burgers voldoende worden geïnformeerd en voldoende mogelijkheden krijgen voor inspraak, ook in de uitvoerings- en adviesorganen die in het kader van de TTIP-onderhandelingen zullen worden opgezet;
- 12° te verzekeren dat het Europese *acquis communautaire* en het verzorgingsprincipe gehandhaafd worden, meer specifiek dat de huidige normen inzake arbeids- en consumentenrechten, milieu-, gezondheids- en privacybescherming en voedselveiligheid niet verlaagd worden en dat de culturele diversiteit, en dan vooral de audiovisuele sector, beschermd wordt;
- 13° te verzekeren dat er geen mechanismen, zoals een onvoorwaardelijke wederzijdse erkenning of ondemocratische structuren voor regelgevende samenwerking, worden opgenomen die na afsluiting van het akkoord tot een neerwaartse druk op regulering zouden kunnen leiden;
- 14° te pleiten voor het gebruik van positieve verbintenissenlijsten in de dienstenonderhandelingen;
- 15° het pleidooi van Europees commissaris voor Handel, Cecilia Malmström, om domeinen waarop de verschillen tussen de Europese en de Amerikaanse regelgeving te groot zijn, uit te sluiten van de onderhandelingen, te ondersteunen;
- 16° erop toe te zien dat het eindakkoord:
 - a) de baten evenwichtig verdeelt tussen alle maatschappelijke groepen;
 - b) het evenwicht behoudt tussen de economische, sociale en ecologische pijlers van duurzame ontwikkeling;
 - c) een instrument vormt om internationale arbeids- en milieunormen te promoten, bijvoorbeeld door beide partners te verplichten om de fundamentele conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie en multilaterale milieuakkoorden te ratificeren;
 - d) een wezenlijke bijdrage levert aan de creatie van waardige en duurzame jobs, economische groei en investeringen;
 - e) de soevereine rechten van overheden om regelgeving door te voeren die het algemeen belang dient, niet aantast;
 - f) geen parallel rechtssysteem creëert, waarin buitenlandse investeerders een bevoorrechte toegang krijgen tot bijkomende rechtsinstrumenten waartoe de modale burger en het modale bedrijf geen toegang hebben;
 - g) niet raakt aan het beschermingsniveau in Europa van privacy en persoonsgegevens, noch aan het principe van netneutraliteit;
- 17° het eindakkoord enkel te ratificeren indien het voldoet aan de in punt 16 geformuleerde voorwaarden;
- 18° zich te verzetten tegen en niet akkoord te gaan met de opname van een ISDS-mechanisme in het TTIP-akkoord;
- 19° het verwante debat over de toekomst van de BLEU-investeringsakkoorden opnieuw op te starten om de consistentie in het Vlaamse en Belgische internationale handelsbeleid te bewaken.

Güler TURAN
Tine SOENS
John CROMBEZ